

Кор 747

63.3 (4Укр)

к 66

Митр. прот. М. Коржан

ПРИЧИНКИ ДО ІСТОРІЇ УНІЇ НА ХОЛМЩИНІ

Мюнхен 1966

Rev. M. Korzan

CONTRIBUTIONS OF THE HISTORY
OF THE UNION IN THE KHOLMLAND

Munich 1966

Митр. прот. М. Коржан

ПРИЧИНКИ ДО ІСТОРІЇ УНІЇ НА ХОЛМЩИНІ

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

Мюнхен 1966

*Пам'яті мого покійного приятеля
Генадія Івановича Которовича
в другі роковини смерті,
присвячую цю публікацію.*

30 листопада ц. р. сповнилася друга річниця невіджалованої смерти відомого українського журналіста і публіциста сл. п. Генадія Івановича Которовича. Покійний був не лише переконаним демократом, але й прихильником єкуменічного руху, і зокрема співпраці між обидвома нашими традиційними церквами. Будучи прикладним членом Св. Покровської парафії УАПЦ в Мюнхені, він також живо цікавився й подіями в українській католицькій церкві. Генадій Которович, спонтанно й енергійно включився до акції за звільненням Верховного архієпископа Кир Йосифа Сліпого з большевицького заслання. Він змобілізував для цієї мети ряд пресових агенств і представників німецької преси.

Покійному Генадієві Івановичові Которовичові завдячуємо збереження і передачу документів про унійну акцію на Холмщині. Нехай ця скромна публікація буде китицею нев'ялих квітів на могилу дорогого приятеля.

митр. прот. М. Коржан

ЗА ПЛІДНИЙ ДІЯЛОГ МІЖ НАШИМИ ЦЕРКВАМИ

Живемо в добі екуменізму. Під подихом ласки Св. Духа в багатьох країнах світу йдуть посилені намагання, щоб молитвою, словами і конкретними ділами дійти до єдності в Христовій церкві. Екуменічний рух охопив сьогодні майже всі вітки, колись єдиної, церкви. Для представників двох найближчих церков — Вселенського константинопільського патріарха Атенагораса I в Новому Римі і Вселенського архиєрея папи Павла VI в Старому Римі — екуменізм, у першій його стадії, виявився передусім у намаганні усунути з історії обидвох церков вислови, засуди і вчинки, які, згідно з історичною правдою, не відповідали дійсності, але які на протязі довгих століть дуже утруднювали взаємовідносини між тими церквами. Милевим кроком в тому напрямі було зняття взаємної клятби, рівночасно в Римі і Константинополі, клятби, яка закріпила більше ніж 900 річний роздор в Христовій церкві. Уневажнення письмових актів «великої схизми» попередили ґрунтовні, об'єктивні студії тогочасних подій богословськими комісіями і живі, деколи навіть пристрасні, дискусії підчас II Ватиканського собору в Римі. У висліді цих студій та дискусій усунуено першу і найважливішу перешкоду на шляху до наближення обидвох церков і покладено підстави для «діалогу любови».

І на шляху наближення обидвох наших традиційних церков — православної і католицької — натрапляємо на чимало всіляких перешкод. Вони вимагають об'єктивних студій, висвітлення історичних фактів, спертих на документах. Цьому не сприяють розбурхані, подекуди просто неконтрольовані почуття. Бо і в нас насвітлювались і ще тепер насвітлюються деякі події з історії наших церков не-об'єктивно і дуже однобічно. Саме такий підхід до тлумачення подій скріплює перешкоди на шляху наближення обидвох наших церков.

*

Одну з таких перешкод становить різний погляд на причини і наслідки унії взагалі, а унійної акції на Холмщині, Підляшші і Волині в міжвоєнному часі зокрема. З'ясуванні цього питання присвячено, особливо з православного боку, чимало розвідок, публікацій,

* Ця стаття, без фотокопій оригінальних польських документів, друкувалася в «Українському Самостійнику» чч. 109–110 за вересень і жовтень 1966.

статтей та спогадів, особливо в останніх роках, після того як папа Іван XXIII вирішив скликати II Ватиканський собор в Римі, а Вселенський константинопільський патріярх Атенагорас I Всеправославній конференції на острові Родосі.

Як по різному підходиться в нас до тих самих подій, свідчать наступні цитати. Архієпископ УГПЦ Андрей так характеризує унію:

«Тепер так багато говориться і пишеться про поєднання. Всі того прагнуть, а українці чи не найбільше. І це цілком зрозуміле. Римська унія розбила національну й церковно-релігійну єдність українського народу, і ця глибока рана, нанесена цим розбиттям українському народові, ще досі кровоточить...

Українці повинні собі добре усвідомити, що цієї рани не залікує Рим, який найбільше спричинився до релігійного розбиття українців, ані II Ватиканський Собор Римо-Католицької Церкви, якого завданням є найперше рятувати свою церкву, та на якому ще виразно заманіфестовано про-російську орієнтацію Ватикану. Цього великого акту поєднання мають доклати самі українці на тих основах, на яких існувала Українська Православна Церква перед Берестейською унією: Один український народ, одна Православна Церква на всіх великих просторах українських земель, — від Кавказу до Карпат та від Чорного моря до притоків Дніпра.

Зроджена в умовах польського релігійно-політичного поневолення нашого народу Унія не мала і не має сили опертися чужим стороннім впливам від самого початку її існування, а тому стала вона об'єктом різних експериментів, які відбуваються на живому тілі тої частини українського народу, яка опинилась під пануванням Риму...»

І далі:

«Одночасно наслідуючи польських єзуїтів з часів винищення Православ'я в Польщі, теперішні унійні пропагатори проводять боротьбу з Українською Православною Церквою за допомогою обезславлювання й пониження її в своїй пресі, та навіть у Посланнях, часто й густо вживаючи таких висловів як: „нез'єдинені“, „схизматики“, „так звані православні“ та ін., забуваючи при тому, що вони ображають 45 мільйонів своїх братів і сестер українців, які міцно стоять на українському православному ґрунті ось уже майже тисячу років. За той час ні від кого і ні від чого вони не відходили, не відривались, стоячи на основах Христових, Апостольських та національно-українських соборних і державних. До Риму Україна ніколи не належала, не належить й належати не буде!»¹⁾

¹⁾ Єпископ Андрей: Римська унія не для українців. Експерименти Риму над українською душею. Віра й культура, ч. 7 (115), травень 1963 р., стор. 1-2.

Зовсім відмінний погляд на унію висловив православний історик проф. Дмитро Дорошенко. Він писав:

«Однаке ті, хто сподівався, що церковна унія улекшить латинізацію й полонізацію українського населення, мусіли завестися в своїх надіях. Поеднана з Римом, Українська Греко-Католицька Церква, як уже нами згадано вище, реорганізувалася, скріпилася, пустила глибокі коріння в народній масі і стала її національною церквою. Позбувшись колишніх революційних методів, вона стала чинником консервативним, і з тією хвилиною, як каже Липинський, коли вона стала вірою консервативною, на цій території, де вона утвердилася, вона придбала національну відпорність і виявила національну творчість, більшу ніж на цій самій території виявила церква православна. Хоча духовенство греко-католицьке піддалось формально полонізації, але воно, так само як і народні маси, твердо держалось свого східного „руського“ обряду, і за допомогою цього обряду зберегло свою „руськість“, себто українську народність аж до тих часів, коли почалося національне відродження. Піонерами цього відродження явилися саме представники греко-католицького духовенства. Так історична доля повернула те, що мало служити знаряддям асиміляції й полонізації українського народу в знаряддя його національного відродження».²⁾

Тут нарочно наведено довші цитати двох чільних представників православного світу. Перший з них, високий і заслужений достойник Української Греко-Православної Церкви в Канаді, спираючись на релігійні та конфесійні почуття, бачить в унії лише релігійне розбиття українського народу, лише рану, яку ледве чи вдасться загоїти, лише служіння чужим чинникам. Він не хоче бачити реалітету існування української католицької церкви на протязі більше, як 350 років, і відмовляє їй рації існування в майбутньому. Натомість другий, визначний історик, керуючись не почуттями і емоціями, але спираючись на історичних фактах, характеризує унію, як елемент національного відродження, зокрема на тих теренах, де вона закріпилася. Про те, що з'ясування проф. Дорошенка є ближчими до об'єктивної правди, трудно сумніватися.

Але, коли ми прагнемо розпочати справді плідний діалог між нашими церквами — православною і католицькою — то нам не слід переходити до денного порядку і над твердженнями, які, хоча недостатньо обгрунтовані і впливають радше з наших почувань, таки дуже обтяжують взаємовідносини між обидвома церквами.

Деякі події з поточної історії наших церков, напр., унійна акція на Холмщині, є ще надто свіжі, щоб їх було можна вилучити з наших почуттів і розглядати на холодно лише з історичної перспективи.

²⁾ Дмитро Дорошенко: Православна Церква в минулому й сучасному житті українського народу. Берлін, Р. Б. 1940, стор. 40.

Однак нам слід таки робити спроби в цьому напрямі, бо як слушно зауважує В. Маркус:

«Бажанням великої більшості українців є, щоб ці взаємини, обтяжені в минулому напруженням, конфліктами й одвертою боротьбою, уклалися в майбутньому в напрямі зближення і на основі взаємовизнання на співпраці... цю настанову диктує нам не лише актуальний екуменічний рух у світі, але й наш національний інтерес».³⁾

Метою цієї публікації є оприлюднити деякі рідкісні документи польської адміністрації на Холмщині і Підляшші й тим внести конкретний причинок до висвітлення об'єктивної правди. Це може стати елементом наближення наших церков.

Православні погляди на унійну акцію на Холмщині

Стаття Холмщача: «Унійна акція на Холмщині у 1939-1944»⁴⁾ так характеризує унійну акцію:

«Скоро після відновлення незалежності Польщі після першої Світової Війни католицькі місіонери звернули велику увагу на Західні українські землі, — Волинь і Холмщину, вважаючи, що серед населення тих земель ще живі якісь уніятські традиції й його легко буде повернути на унію. З цієї метою була створена католицька акція для навернення православних на унію т. зв. унія східного обряду на чолі з відомим греко-католицьким Єпископом Миколою Чернецьким.

Ця нова католицька організація не була підпорядкована галицькому Єпископату, а безпосередньо знаходилась під юрисдикцією того римо-католицького Єпископа, на терені єпархії якого вона провадилась. Єпископ Чернецький був тільки вікарним Єпископом і підлягав правлячому Єпископу римо-католику. До цієї уніятської акції було залучено багато вихованців папської богословської колегії „Про Руссія” і частина перебіжчиків з православного Духовенства Волині і Холмщини, які за гроші зраджували свою Віру. Пізніше ці перебіжчики майже всі принесли розкаяння і повернулись до Православ'я.

За допомогою польської поліції і при значній грошовій підтримці Ватикану на теренах Волині й Холмщини провадилось насильне навертання православних на унію. В цій цілі на терені тільки Холмщини було створено 25 місійних точок,

³⁾ В. Маркус: Українська політика з перспективи Риму. Український самостійник, чч. 107-108, липень-серпень 1966.

⁴⁾ Віра й культура, орган Українського наукового богословського товариства, ч. 9 (81), липень 1960, Вінніпег.

де централізувалась ця акція. Не приходитьсья говорити, якою це було раною для Православної Церкви і як насилувалось православне населення непрошеними місіонерами!..»

Подібну характеристику унійної акції на Холмщині подають і цитований вже Архієпископ Андрей (Римська унія не для українців), і Кирило Нечай (Розп'ята Холмщина, «Віра й культура» 1960-1961), і Митрополит Іларіон (Книга нашого буття на чужині, «Віра й культура», вересень 1955 та інші). Всі автори є згідні в тому, що унійна акція на Холмщині велась при допомозі підступу, зради, насильства, при допомозі грошових засобів Ватикану, при застосуванні терору польських поліційних чинників, і була скерована на окатоличення і рівночасну польонізацію українського населення на Холмщині. А чи справді це тільки так було?

Деякі православні автори, які досліджували унію на Холмщині, підкреслюють згідно з правдою, що за ту акцію не поносить відповідальности ані греко-католицька церква, ані її провід. Вони, якраз через свою українськість, не могли стати інструментом польського режиму. Їх вилучено з тієї акції. Інші православні автори, в супереч очевидній історичній правді, роблять тяжкі закиди навіть покійному митрополитові Андрееві Шептицькому і нинішньому митрополитові Йосифові Сліпому (який в той час очолював Богословську Академію у Львові) і всьому тодішньому греко-католицькому єпископатові та духовенству, що це вони були ініціаторами унійної акції на Холмщині й співпрацювали активно з нею. Вони чомусь, може й свідомо, промовчують, що цією акцією керували польські єзуїти під проводом римо-католицьких єпископів Фульмана в Люблині і Шельонзака в Луцьку.

Православних авторів болить найбільше факт, що на «корінно» православній території Холмщини було створено аж 25 місійних точок унійної акції. Цей біль зрозумілий і виправданий. Але не менше болючим для українців католиків був факт, що в тому самому часі, створено на «корінно» католицькій території Галичини, зокрема на Лемківщині, не місійні православні точки, але 35 регулярні парафії св. автокефальної православної церкви в Польщі, яку очолювали і якою керували росіяни та польонофіли. Ці православні парафії стали центрами русифікації і польонізації українського населення в Галичині. Щоб не бути голословним пригадую факти. Тільки на Лемківщині створено православні парафії в таких місцевостях: Бортне, Тиханя, Чорне, Дошниця, Граб, Гирова, Мишана, Поляни, Радочина, Святкова Велика, Ваниця, Фльоринка, Кам'яна, Королева Руська, Ізби, Милик, Перунка, Сквіртне, Снітиця, Усте Руське, Тилява, Воловець, Липовець, Вільшня і Роп'янка. Усі в повітах Ясло, Горлиці, Новий Санч і Сянік. Крім цього попри вже давніше існуючу православну парафію у Львові, постали ще такі православні парафії — в Галичі, Коломії, Мишині (пов. Коломия), в Яворові (пов. Калуш), в Бітлі і Яблонці Вижній (пов. Турка), в Корчині (пов. Сокаль), в Горджові (пов. Рава Руська) і в Дальному Куті (пов. Бережани).

Згідно з твердженнями православних авторів т. зв. унійні точки на Холмщині, самоліквідувались підчас II світової війни. Православні парафії на території Галичини перетривали війну, а в 1946 році «повернулись на лоно Матері-Церкви — Московської Патріархії». Чи ж наші греко-католицькі брати не мають підстави також говорити про «болючі рани» і «про насилування» греко-католицького населення Галичини непрошеними православними місіонерами? Але вони не драматизували цієї православної акції на терені Галичини і не обвинувачували в ній нашу православну церкву, як це робили деякі православні кола, коли мова про Холмщину. Становище греко-католицької церкви в цій справі з'ясоване виразно в резолюціях I унійного з'їзду у Львові 25. 12. 1936 року. Там сказано так:

«Зібрані стверджують, що т. зв. „місія Православної Церкви” на області греко-католицької Церкви в Галичині, подиктована не релігійними вимогами».

Іншими словами, що за тією місійною акцією криється передовсім русифікація і польонізація галицького населення. Але і цей факт, на думку делегатів I унійного з'їзду, не повинен ще більше ускладнювати взаємовідношення між українською греко-католицькою і православною церквами. В резолюції VIII т. 5 вони стверджують:

«Відношення до нез'єдненої Церкви повинно бути націховане передовсім християнською любов'ю та бажанням створити своїм поступованням таку атмосферу, яка найкраще доведла би до взаємного порозуміння і здійснення «святої єдності».

Треба підкреслити, що українізація зрусифікованих та спольонізованих православних парафій в Галичині проводилась щойно підчас другої світової війни, коли була створена найперше Краківсько-Лемківська, а пізніше Краківсько-Лемківська і Львівська єпархія, яку очолив колишній державний муж УНР, пізніший архієпископ Паладій Видибіда-Руденко. Він, свідомий кривди, яку зробили українському населенню його попередники, почав приспішеними темпами звільняти з тих парафій священиків росіян та польонофілів і обсаджувати їх свідомими священиками з Волині, Холмщини, Буковини та Галичини. Вже в 1944 році на 37 священиків Краківсько-Лемківської і Львівської єпархії, які обслуговували поодинокі парафії, залишилось лише трьох росіян, але й вони, згідно з дорученням архієпископа Паладія, вивчили українську мову, говорили проповіді по-українському і в цій мові вели все парафіяльне урядування.

Польські сподівання не здійснилися

Це безперечний факт, що польська адміністративна влада і польська римо-католицька церква, зокрема єзуїти які перебрали керму у веденні унійної акції на Волині, Холмщині і Підляшші, сподівались, що ця акція doprowadить не тільки до златинізовання, але й споль-

щення православного населення на тих теренах. Вони вважали, що унійців вдасться спольщити легше і в прискішеному темпі.

Але є також безперечним фактом, що ці сподівання повністю завели. Унійна акція на Волині, Холмщині і Підляшші, вже на протязі декількох років, набрала не лише чисто український, але, в розумінню поляків, навіть націоналістичний характер. В т. зв. унійних точках гуртувалися найсвідоміші українські елементи, які, попри релігійну роботу, провадили також усвідомлюючу національну акцію серед місцевої людности. Більше того, частина скомунізованого елемента зірвала з комунізмом і через унійну акцію включилася до української національної роботи.

Польська влада побачивши, що її плани завели, застосувала супроти унійтського духовенства і супроти тих українців, які включилися в унійну акцію цілий ряд нелегальних репресій. В 1936-1938 роках, унійтських священників вважала польська влада, а зокрема поліція — провідниками ОУН, а вірних трактувано поголовно як членів цієї підпільної організації. На те вказує ряд оригінальних польських документів, тексти, а чи уривки з них, наведемо. З важливіших репресій, застосовуваних проти унійтських священників і вірних, слід назвати такі: 1) всю унійну акцію, тобто священників та вірних, поставлено під строгу поліційно-адміністративну обсервацію; 2) проти конституційних постанов контролювано кореспонденцію священників з їхніми зверхниками, з іншими священниками і з вірними; 3) священників і вірних обставлено донощиками, які інформували поліційну владу про всі дії, а навіть наміри; 4) проти всяких законних приписів закривано дома молитви, обезцешувано молитовниці і чинено всілякі пакости; 5) від унійтських священників вимагалося спеціальних старостинських дозволів на відправлювання богослужб, церковних співанок, а навіть навчання Закону Божого; 6) в деяких місцевостях священникам взагалі заборонялося відправляти богослуження під загрозою, що в випадку порушення цієї заборони, богослуження трактуватимуться як «зібрання, що загрожують спокоєві та публічному порядку». Кара за те згідно з § 164 Карного кодексу передбачалася в висоті до 5 років ув'язнення; 7) накладано адміністративні грошові кари на священників та вірних, які не підпорядковувались поліційним зарядженням; 8) ліквідовано подекуди унійні точки в цілих повітах.

Бували и випадки стосування збірної відповідальности супроти православних громадян, яких члени родини примикали до унійної акції.

Унійна акція в світлі польських документів

Проблема переходу частини православного населення Волині і Холмщини на унію є надто складною, щоб могли збути її загальною-вим твердженням, «за допомогою польської поліції і при значній грошевій підтримці Ватикану на теренах Волині і Холмщини провадилося насильне навертання православних на унію». Проаналізувавши деякі доступні нам документи щодо унійної акції на Холмщині, т. зв. шкільного штрайку й діяльності українських націоналістів на тому терені, доводиться ствердити, що місцеве населення включалося в унійну акцію з різних мотивів. Найчастіші з них були: невдоволення вірних священиками росіянами, русофілами та польонофілами; реакція на польонізацію православної церкви в Польщі — заставлювання священиків виголошувати проповіді для українського населення польською мовою, святкування всіляких польських державних свят, поминання за Богослужбами зненавиджену «пресвітлу республіку польську, високе правительство і христолубиве воїнство її» і т. п. Унія-ське духовенство натомість, майже без виїмку, определило себе як свідомі українці-патріоти. Уніятські священики служили Богослужби в церковно-слов'янській мові, з українською вимовою, виголошували проповіді виключно по-українському, вели парафіяльне урядування українською мовою і не молилися за Богослужбами за польську державу та її владу. Якраз цей український характер унійної акції й притягав до себе наше православне населення, в тому числі навіть і колишніх комуністів, членів КПЗУ. Бо треба підкреслити, що комуністи на північно-західних землях у міжвоєнному часі, в великій більшості, були українськими патріотами. Вони прагнули до активного вияву, а інших рах для цього вони не мали. Православне духовенство, просякле російським реакційним духом, віропідданчо вислугувувалося Польщі, більшість місцевої інтелігенції заховувалася «нижче трави, тихше води», а зв'язок з Галичиною дуже утруднював т. зв. «сокальський кордон». Впродовж довгих років тільки комуністи безкомпромісово підкреслювали українськість і вимагали боротьби за національні ідеали. Згодом багато комуністичних активістів перейшло до націоналістичного табору, і вони виправдали себе повністю. Тих, що залишилися в КПЗУ, майже поголовно ув'язнено або й ліквідовано негайно після приходу большевиків у 1939 р. Органи безпеки добре знали, що й ті члени КПЗУ були передовсім українцями, отже націонал-комуністами.

Отож зрозуміло, що деякі комуністи стали вірними уніятської церкви, переконавшись в її українському характері.

*

Ян Караван, ст. постерунковий поліційної станиці у Вербковицях, грубешівського повіту, звітуючи про унійну акцію отця Доротей Сироїда (Документ ч. 12) пише м. і. таке:

«В Гостинному однак, залишився на протязі трьох днів дяк Іван Мельник, який навчав в домі Константина Которовича церковного співу. Як я ствердив довірно, в дні 3 березня 1938 року приймали в співанці участь: Антін Проць, Ольга Проць, Марія Марухач, донька Теодора, Іван Хомик, син Сергія, Василь Отченаш, усі карані за комуністичну діяльність, а крім цього й інша молодь з села Гостинного, в числі коло 20 осіб, приймала участь в співанці. Серед яких обставин запідозрені в приналежності до компартії були заангажовані до хору і приймають участь в унійних святкуваннях — не вдалось ствердити. Чи зробили вони це з доручення ОК КПЗУ (Окружного комітету комуністичної партії західної України — М. К.) — не вдалось устійнити. В тому напрямі ведуться дальші докозання, бо я виключаю, щоб вони відмовились від своїх попередніх комуністичних поглядів».

А повітовий староста в Грубешові Ст. Марек в листі до Воевідського уряду в Люблині з дня 1 лютого 1938 просить:

«видати зарядження строгої обсервації осіб караних за комуністичну діяльність, які приступили до унійного руху в Гостинному. В міру можливости устійнити, чи ті особи приступили до унійного руху з доручення компартії. Всі факти, які підтверджували б ті припущення, слід зголошувати» (розуміється до староства — Документ ч. II).

Тут треба зазначити, що не лише в грубешівському повіті, але й в інших повітах Холмщини комуністи часто зривали з КПЗУ і включались в унійну акцію.

Інших уніятів польська влада вважала українськими націоналістами, як це виходить з ряду документів. Станиця поліції у Вербковицях, грубешівського повіту, звітуючи повітовому старості про віросповідний рух на терені діяльності тої станиці подає:

«Зголошую, що 10 червня 1937 року, 17 година, в селі Гостинне, громади Вербковиці, тутешнього повіту, при співучасті уніятського священика Доротія Сироїда відбулося богослуження в саді Андрія Марухача. Священик витолосив проповідь про те, як то за царату перетягали уніятів на православіє. Присутних було коло 60 осіб. Прихильниками того руху є: 1) Гаврило Хомик з родиною, 2) Марухач Андрій, 3) Отченаш Роман, 4) Бурда Микола, 5) Хомик Михайло, 6) Которович Корнило, 7) Которович Петро, всі замешкалі в Гостинному разом з їхніми рідними...»

А при кінці звіту:

«Зазначую, що всі вище вичислені є в переважаючій більшості українськими націоналістами. Прошу про децизію».

Підписав комендант станиці державної поліції Ян Караван, ст. постерунковий. (Документ ч. 3).

Повітова команда державної поліції в Грубешові, звітуючи до слідчого уряду в Любліні і повітового старости в Грубешові пише:

«Зголошую, що на адресу Івана Хомика, с. Гавриїла в Гостинному, громади Вербковиці, відомого з українських націоналістичних переконань і заангажованого в унійному русі, надійшов лист від о. Н. Н.,*) в якому то листі заохочується до скріплення активності в унійному русі. Відпис листа залучую при цьому».

Підписав повітовий комендант Людвік Красевський, підкомісар. (Документ ч. 13).

Що польська поліція була схильна приписувати унійній акції на Холмщині ведення української підпільно-революційної боротьби, свідчить документ ч. 14, якого текст подаємо повністю:

«Я отримав довірочні інформації, що на цьому терені кружляють серед русинського населення з націоналістично-українськими поглядами чутки, що в скорому часі постане самостійна Україна. Ці чутки є різноманітні: одні з них говорять про те, що до постання самостійної України мають причинитись німці, інші знова, що Советська Росія. Ще інші чутки кажуть, що Карпатська Русь в Чехословаччині нараховує 500 тисяч українського населення і має повну автономію, а в Польщі є 7 мільйонів українців і в Росії понад 30 мільйонів, у виду цього всі повинні з'єднатись при піддержці Ліги Націй і вибороти Україну. З інших версій виходить, що Америка вишколює під сучасну пору українських старшин і на випадок війни Японія зобов'язується перевезти на українську територію 500 тисяч українських стрільців та офіцерів. Крім цього всі українці повинні ходити до унійтських церков, тому що там уживається української мови, і супроти цього там можна буде вести агітацію в українському націоналістичному дусі.

Згідно з тими версіями на терені громади Вербковиці, тут. повіту була ведена серед русинського населення агітація, щоби воно, під час перепису людности до голосувань до законодавчих установ, подавало свою національність як українську, бо коли буде більший процент українців, то польська держава дасть їм якісь права, а принаймні українську школу.

У зв'язку з тим спрямовано розвідку в напрямі зібрання даних і підтвердження тих версій».

Це письмо підписав К. Каптурскі, комісар.

Що український характер унійного руху, не залишився без впливу і на православне населення та інспірував його до боротьби проти русифікації і польонізації православної церкви в Польщі, свідчить інший документ (ч. 20). Грубешівський повітовий староста в довірочнім письмі скерованім до Воевідського уряду в Любліні м. і. пише таке:

*) Прізвище пропускаємо — М. К.

«Нав'язуючи до мого звіту від дня 16 б. м. повідомляю, що проводирі і прихильники унійного руху в Гостинному плянували в дні 14 б. м. піти на православне богослуження і там устроїти демонстрацію, залишаючи церкву, коли б православний священник почав виголошувати проповідь по-польському. На випадок, коли б це не допомогло, вони плянували усунути силою православного священника Стефановича з церкви, а впровадити унійського священника Сироїда, який мав би відслужити Богослуження і виголосити проповідь українською мовою.

Але закриття дому, в якому містилася унійська каплиця, вплинуло на них відстрашуючо і вони зрезигнували з того наміру».

Супроти такого, небажаного для поляків, розвитку унійної акції на Холмщині, адміністраційно-поліційна влада застосувала супроти унійців цілий ряд протизаконних репресій. Одною з них було поставлення унійної акції під строгу поліційну контролю. Ця контроля здійснювалась в різний спосіб. На всі молитовні зібрання і зустрічі священників з вірними приходили або польські поліціянти, або їхні платні донощики. Вони робили списки вірних і відсилали їх до уряду безпеки в Люблині. Це доказують майже всі документи. В документі ч. 1 реєструється всіх вірних, які приймали участь у відпусті в селі Пересоловичах; з документу число 2 виходить, що станиця постерунку державної поліції вже 5 травня 1937 року вислала до повітового старости і команди поліції в Грубешові списки симпатиків унійного руху в Гостинному; в документі ч. 3 називається частина вірних-унійців «українськими націоналістами»; в документі ч. 9 подається число учасників богослуження в Гостинному; а в згаданому вже документі ч. 11 повітовий староста домагається від уряду безпеки в Люблині строгої інвіліяції кол. комуністів, які включились в унійну акцію; в документі ч. 12 є мова про збирання «довірочних інформацій» про учасників співанки; документ ч. 14 свідчить про те, що поліція ангажувала донощиків серед місцевого населення «з наміром збирання дальших інформацій і підтвердження тих версій»; постійне контролювання поїздок унійських священників доказує документ ч. 18 та інші.

В поборюванні унії та унійців на Холмщині польська поліція не вагалась порушувати конституційні приписи і діяти проти постанов Карного кодексу. Бо ж напр., стаття 106 конституції Річипосполитої постановляла: «Таємниця листів і іншої кореспонденції може бути нарушена лише в випадках передбачених правом», а стаття 124 тої ж конституції уточнювала, що «Часове завіщення громадянських прав... таємниці кореспонденції... може наступити для всієї території держави або для місцевостей, в яких зайде konieczність з огляду на публічну безпеку». Але в таких випадках, тобто знесення таємниці кореспонденції Радою міністрів, мусить наступити одобрення польським сеймом. Натомість польський Карний кодекс в статті 253, § 1 поста-

новляв: «Хто безправно відкриває закрите письмо або привласнює собі чи нищить чуже листування, заки з ним ознайомився адресат... підлягає карі арешту до 2 років або гривни». Не зважаючи на те польська поліція (як це виходить з документів чч. 13 і 15) безкарно відкривала листи отця Н. Н. до Івана Хомика і листа о. Модеста Дачишина до о. Доротея Сироїда. Не тільки відкривала, але і робила з них відписи чи переклади і віддавала для дальшого ужитку адміністративній владі. Чи це було безправство польської поліції, а чи відбувалось на підставі рішення Ради міністрів, одобреного польським соймом, нам важко сказати. На всякий випадок польські чинники трактували унійну акцію на Холмщині, як таку, що загрожує публічній безпеці. Чи можна тоді твердити, що польська поліція помагала вести унійну акцію?

Іншим засобом поборювання унії на Холмщині було поліційне закривання молитовних домів. Робилось це в примітивний, але ехидний спосіб, що випливає з документу ч. 18, де сказано таке:

«В слід за моїм письмом ч. 70/39 від дня 13. 1. 1939 року зголошую, що в дні 9 б. м. в селі Гостинне була відслужена унійська Богослужба в помешканню Анни Шурми, яке то Богослуження відправляв о. Доротеї Сироїд. Він виголосив по-українському проповідь на релігійну тему і додав, щоб населення витримало в своїй вірі до кінця.

В дні 13. ц. м. приїхала до села Гостинне санітарно-проти-пожежна комісія з Вербоковець, яка ствердила, що під дахом дому Анни Шурми (унійський дім молитви) знаходяться легкозапальні матеріали і все господарство є в антисанітарному стані, бо при вході знаходяться смітник і купа гною. Комісія ствердила, що цей дім знаходиться в невідповідному стані і загрожує безпеці тим людям, які перебувають в ньому на Богослуженнях. Названа комісія опечатала цей дім враз з речами для унійських молитов. Акція опечатання дому відбулась без перешкод».

А коли мешканці Гостинного й околиці перенесли свої Богослуження до села Доброміриць, то й там досягла їх «опікунча рука» польської адміністрації. Як виходить з «довірочного» документу ч. 20. Повітовий староста в Грубешові, звітуючи до Воевідського уряду в Люблині повідомляв:

«В Богослуженні, яке було відслужене в кооперативі „Промінь” в Добромірицях брали участь громадяни сіл Гостинного, Пересолович, Толешина, Забонців і Богутич в числі коло 300 осіб.

Нинішнього дня громадська протипожежна комісія закрила кооперативу „Промінь”, бо ствердила, що в цій кооперативі знаходяться легко-запальні матеріали, які загрожують станові протипожежної безпеки».

Це письмо, датоване 19. 1. 1939 року, підписав повітовий староста Ст. Мареk.

Натомість польська поліція не ставала в обороні уніятів, коли їм роблено різні перешкоди з боку місцевого населення. Про це свідчить письмо повітового старости в Грубешові до Воевідського уряду з дня 15 січня 1938 року (Документ ч. 10), де стоїть м. і. таке:

«В дні 7, 8 і 9. 1. б. р. (тобто на Різдвяні свята — М. К.) було відслужене уніятське Богослуження в домі Анни Шурми в Гостинному. Служив о. Доротей Сироїд з Грабівця і о. Н. Н.**). Отець Н. Н. зазначив, що приїхав до о. Сироїда лише на відвідини, а Богослуження служить тільки на за-
прошення. О. Н. Н. крім цього виголосив проповідь.

На кожному богослуженні було коло 60-80 осіб, усі з Гостинного. В тому часі не було заколочено спокою, однак вночі на 11. 1. б. р. чотирьох невідомих людей, правдоподібно противників унійного руху в Гостинному, вибили шиби в двох вікнах дому Анни Шурми, тобто в місці де служилось Богослуження в уніятському обряді. Переслідування за про-
студок, згідно зі статтею 263 Карного кодексу органи поліції не починали, бо дім Анни Шурми, в якому служилось Богослуження, не має характеру публічного майна».

Підписав Ст. Марек, повітовий староста.

Коли ж всякі шикани і закривання домів молитви адміністративною владою не помагали, то влада вирішила докорінно зліквідувати унійний рух на терені повіту Грубешів. Воевідський уряд «довірочним» письмом від 11 січня 1939 року скерованим до повітового старости в Грубешові зарядив:

«Воевідський уряд повідомляє пана старосту, що дієцезальна церковна влада (тобто римо-католицької церкви в Любліні, очоленої еп. Фульманом — М. К.), враховуючи становище державної влади, займає неприхильне (підкреслення наше — М. К.) становище до діяльності священиків Сироїда і Дачишина, у зв'язку з чим є проєктоване усунення тих священиків з дотеперішних парафій. Подаючи повище до довірочного відома пана старости, воевідський уряд просить утруднювати акцію Сироїда в Гостинному, не виключаючи також заборони відправляти йому Богослуження в приватних домах, які то (богослужби — М. К.) слід трактувати як збори, що загрожують публічному спокоєві та порядку».

Підписав за воеводу магістер І. Шиманьські (Документ ч. 17).

Маючи таку інструкцію воевідського уряду, повітовий староста в Грубешові, не гаїв часу, щоби зліквідувати всю унійну акцію на його терені. Через тиждень він післав о. Сироїдові листа такого змісту:

«Староство ствердило, що Ви, Отче, організуєте в поодиноких місцевостях тутешнього повіту публічні зібрання в приватних домах. Останнім часом такі зібрання відбулися 9. 1. ц. р. у Волиці Уханській, громади Грабовець, 14. 1. в Гостинному і в дні 15. 1. в Добромірицях, громади Молодятичі в коопера-

**) Прізвище пропускаємо — М. К.

тивній залі. На тих зборах, Ви, Отче, виголошували проповіді до людей з різних місцевостей тутешнього повіту.

Староство стверджує, що організовані Вами зібрання не мають релігійного характеру, бо в тих місцевостях де вони відбувалися не має вірних східньо-слов'янського обряду... У зв'язку з тим, спираючись на статтю 6 і 9 приписів про збори від дня 11 березня 1932 року, — староство забороняє на терені повіту скликати подібні збори, бо вони загрожують спокою Г публічному порядку».

Отцеві Сироїдові погрожується карою в'язниці і гривною в висоті до 1000 польських золотих (Документ ч. 19).

ВИСНОВКИ

Унійна акція на Холмщині підтвердила з'ясування проф. Дмитра Дорошенка. Все те, що «мало служити знаряддям асиміляції й польонізації» холмського населення, обернулось в знаряддя для скріплення української національної свідомості. Унійна акція на Холмщині, в супереч намаганням польської адміністративно-поліційної влади і шовіністичних римо-католицьких кіл, прибрала наскрізь український характер. Місійні точки унійної акції, які згідно з польськими планами, мали стати центрами польонізації, стали фактично центрами, що об'єднували наш свідомий елемент. Ці місійні точки мали також великий вплив на скомунізоване українське населення. Під впливом українського характеру унійної акції багато комуністів зривало з КПЗУ (а на півночі з КПЗБілорусі) і приступало до національного табору. Уніятські церкви, саме місійні точки, становили притягаючу силу і для місцевої православної людности, коли йдеться про її національну активізацію. Під їхнім впливом православна людність почала спочатку пасивний, а далі й активний спротив польонізації Автокефальної православної церкви в Польщі, якої вірні були українці, а більшість духовенства «руська». Людність, інспірована проповідями виголошуваними в унійних церквах українською мовою, домогалася від своїх православних священиків проповідей рідною мовою. Православні священики, як урядники цивільного стану, були змушувані виголошувати проповіді польською мовою, зокрема в кількох останніх роках перед другою світовою війною.

Документи доказують, що про будь-яку підтримку польської, адміністративної влади в поширюванні унії на Холмщині, зокрема в 1936-1939 рр., не може бути мови. Документи доказують навпаки: польська адміністративна влада і римо-католицька ієрархія чинили всілякі затії супроти унійної акції і навіть переслідували її. Причина ясна: унійна акція, подумана як інструмент для польонізації, стала інструментом для скріплення української національної свідомості.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- АКТИ Краківської Православної Консисторії, ч. 337.
- АНДРЕЙ, Архiepископ: Римська унія не для українців. Експерименти Риму над українською душею, «Віра й Культура», річники 1963-1965.
- АНДРЕЙ, Єпископ: Об'єднання християнських церков у світлі навчання Св. Православної Церкви, «Віра й Культура», ч. 7 (91), 1961 рік.
- ДОРОШЕНКО Дмитро: Православна Церква в минулому й сучасному житті українського народу, Берлін Р. Б. 1940.
- ІЛАРІОН: Антоній Грекович, попередник Йосафата Кунцевича. Історична розвідка. «Віра й Культура», ч. 5 (125) 1964 рік.
- ІЛАРІОН: Книга нашого буття на чужині. Ідеологічно-історичні нариси, «Віра й Культура», ч. II (23) 1955 рік.
- КАРНИЙ Кодекс та право про переступи. З польської мови переклав проф. д-р Микола Паше-Озерський, Краків-Львів 1943.
- KONSTYTUCJA Rzeczypospolitej Polskiej, Dziennik Ustaw Nr. 44 z 1 czerwca 1921, poz. 267.
- ЛЕВИЦЬКИЙ Володимир, о.: Спільне пастирське послання греко-католицьких єпископів з Риму, «Віра й Культура», ч. 5 (125), 1964 рік.
- МИРОНЕНКО Т.: На Покрову в Холмі, спогад, «Віра й Культура», ч. 4 (28), 1959 рік.
- НЕЧАЙ Кирило: Розп'ята Холмщина, Спогади 45-літньої трагедії українського народу на Холмщині, «Віра й Культура», річники 1960-1961.
- ПРОФЕСОР: Чия рука в переслідуванні Митрополита Іларіона, «Слово Істини», ч. 4 (28), 1950 рік.
- ХОЛМЩАК: Уніятська акція на Холмщині у 1939-1944 роках, «Віра й Культура», ч. 9 (81), 1960 рік.
- УНІЙНИЙ з'їзд у Львові, матеріали зібрав і упорядкував о. Володимир Кучабський, Львів, 1937.
- ДОКУМЕНТИ — поліційні, старостинські і воєвідські — в оригіналах. Ці документи були в посіданні покійного Генадія Которовича. Після занедужання він передав їх для збереження і використання авторів цієї статті. — М. К.

ДОКУМЕНТИ

Авд. Авд. Столяков

for

23/7. 88

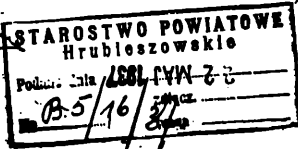
Савостина Ковальского
и Шелестовича

Служащий, как и другие, находясь в Ресурсной
на службе близ мариет Кизия Франкфурта и Шелестовича
Прессия: Киниско. Мемориальное по акту 100 000
и Ресурсной добровольно, Лавров, Рогун, Рогун,
Прессия и Шелестовича. К добровольно, мемориальное
осуществление службы по мариет и Шелестовича, мариет
и мемориальное бывшие акту 100 000 и добровольно,
мариет, Ресурсной, Шелестовича и Прессия.

Вспомогательное учреждение и Шелестовича
сид мариет. Авд. Авд. Кизия и Рогун-Франкфурт
и до обрешки плиты мариет Кизия и Шелестовича
спешно на Шелестовича Кизия. Авд.

мариет Шелестовича
фотопортрет. Шелестовича

Кизия. Авд.
Шелестовича

Документ ч. 2.

Posterunek Policji Państw.
Werbkewice, pow. Hrubieszów.
Nr. 866/37.
Ruch wyznaniowy, informacje.

Werbkewice dnia 9 czerwca 1937 roku

Pełn. Starosta Powiatowy w Hrubieszowie
Pełn. Komendant Pow. Pol. w Hrubieszowie.

W ślad tut. pisma z dnia 5.V.1937r. Nr. 866/37, przedłożonego na zarządzenie B. 77/tjn/36, w sprawie Gabryela Chemika i innych mieszkańców wsi Hestynne, gminy Werbkewice, którzy w skutek przeniesienia ks. Koterowicza, tle austriackiego, kwali się do jego następców ks. Jakuty Aleksandra, zaś obecnie do ks. Stechowskiego Konstantego i pociągają do przejścia na wiarę unijacką w tym celu kilka kratale wydali się, sympatyzują tego ruchu wyznaniowego na czele z Chemikiem do Grabowca, obecnie ustaliłem, że na dzień 10 czerwca 1937 roku został zaproszony ksiądz wyznania unijackiego z Grabowca, do wsi Hestynne, gdzie ma w tym czasie przybyć i odprawić modły w jednym ze szkół lub ubrymym mieszkaniu, co jeszcze zastatecznie niezastate ustalemy.
Wobec tego, że ruch ten w wsi Hestynne znajduje swych przeciwników i mogą powstać na tym tle awantury, przedkładam meldunek z prośbą o powzięcie decyzji w tej sprawie.

Lista osób sympatyzujących z ruchem w/w. załącza się przy piśmie z dnia 5 maja br. -

Komendant Posterunku P.P.

Korwan Jan st. post.

Документ ч. 3.

Werbkewice dnia 11 czerwca 1937 roku

Posterunek Policji Państw.
Werbkewice, pow. Hrubieszów.
Nr. 866/37
Ruch wyznaniowy, sprawozdanie.

Pełn. Starosta Powiatowy

w H r u b i e s z o w i e .

Zgłaszam, że w dniu 10 czerwca 1937 roku o godzinie 17-tej, w wsi Hestynne, gminy Werbkewice, tut. powiatu przy udziale księdza unickiego Syrylda Deretousze z Grabowca w sadzie Andrzeja Maruchacza odbyły się modły "Wiecznia" i wygłoszone zostały kazania na temat "jak za caratu, rozejście przesiłagali unitów na prawosławie. Obecnych było około 60 osób. Zwolennikami tegoż ruchu są: 1/ Gabryel Chemik z red. dzina, 2/ Maruchacz Andrzej, 3/ Ojczasz Roman, 4/ Burda Mikołaj, 5/ Chemik Michał, 6/ Koterowicz Kerna, 7/ Koterowicz Piotr wszyscy zamieszkaleni w Hestynne wraz ze swoimi rodzinami. Pozostali na wyświeceniu "Nabozestwa" byli dla ciekawości. Wobec spóźnienia mego powrotu z Hrubieszowa w tym dniu nieodbyłem przed rozpoczęciem Nabozestwa upomnień o decyzji Pełn. Starosty by posiadali pozwolenie, a po ukończeniu upomnieli ks. wyżej wymienionego i sympatyków tego ruchu, że wreszcie zamiarów powtórzone odprawiania podobnych modłów by wylegitymowali się pozwoleniem Księcia Słuckiego, gdyż w przeciwnym razie sprządkie im domieszczenie za nieprawne zgromadzenie. Wymienieni odnieśli się pozytywnie. Nakładem spokoju niebyło. Nadmieniam, że w/w. przeważnej ilości są nacjonalistami ukraińskimi.
Przedkładam do dyspozycji.

STAROSTWU POWIATOWE	
Hrubieszowskie	
Podano dnia	14 CZER. 1937
Nr.	B. 5/16/37
Załącz.	
Wzaga	

Komendant Posterunku P.P.

Korwan Jan st. post.

Документ ч. 4.

Posterunek Policji Państw:
Werbkewice, pow. Hrubieszów
Nr. 2113/37
Bucho wyznaczeniowy w Hestyanem
sprawozdanie.

Werbkewice dnia 14 września 1937

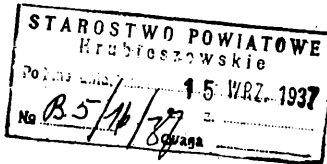
Pan Starosta Powiatowy
Pan Komendant Powiatowy Policji

w H r u b i e s z o w i e .

Melduję, że w dniu 11 września 1937 roku od godziny 18- do 20- ej. w domu Gabryela Chemika we wsi Hestyanie, gminy Werbkewice, zebrało się 30 osób, będących pociągami również przybył ks. ułucki Sieralit Dorateusz z Grabowca i odprawił mszę. Zostały między innymi: ks. Dorateusz, Starosta w Hrubieszowie. Wobec czego sporządziłem doniesienie, że ks. Sieralit Dorateusz i inicjatorzy zgrupowania Gabryela Chemika. Ponadto w wywiadach stwierdziłem, że Chemik Gabryel przedzielił uciążliwą agitację za ruchem wyznaniowym uciążliwym i zebrał on do podpisania 150 podpisów z mieszkańców wsi Hestyanie, które wysłał na ręce ks. biskupa ułuckiego Czarnieckiego w Łucku w celu przyskolenia im /przydzielenia /księdza ułuckiego. Co do podpisów na podpisaniu kto je składał i kiedy, niejednokrotnie ustalili, gdyż informator zastawiany został by doszedł celu, o czym przedłożył meldunek w ślad. Ponadto Gabryel Chemik wypowiada się iż wrześnie uzyskała przez ten ruch 300 osób zostało odebrana cerkiew prawosławna w Hestyanem, jest to też znaczne strona agitacji.-

Przedkładać do dyspozycji:-

Komendant Posterunku P.P.

Karwa Jan st. post.

Ministerstwo Policyi Państwowej

pow. Krasiechowski

w Wodzisławiu

(miejscowość w której odbyło się przesłuchanie)

Kierbowice, dnia *13/IX* 193*7* r.

DONIESIENIE.

1. Imię i nazwisko sprawcy czynu, imiona rodziców, wyznanie, stan rodzinny. *Sipolit Doroteusz Jan i Maria*
2. Wiek sprawcy czynu pełnoletniego, nieletniego (art. 6 prawa o wyk.) — na podstawie oświadczenia, czy dokumentu. *lat 39*
3. Zawód. *ks. micki*
4. Stosunki majątkowe (źródła utrzymania i t. p.). *roboty magazynu*
5. Miejsce zamieszkania (adres). *osiedle i gm. Grabowice pow. Krasiechowski*
6. Opis czynu w streszczeniu (data, miejsce, rodzaj czynu i t. p.). *W dniu 11 września 1937 r. w osi Kostynne od godz. 18 do 20 obwiniony Sipolit Doroteusz wraz z Chomickim Gabrysiem i melonem Teodor Chomickim obywateli wspólne uczestniczyli w rozprawie publicznej bez pozwolenia Kom. Ochrony, na zabranie było obecnych około 30 osób przeważnie mieszkańców ks. prawosławnego Stachowskiego, a kumpety pod b. ks. Janem Doroteuszem.*
7. Naruszony przepis prawny. *art. 25 Ustawy o ochronie admin. 11/III 320. p. 21.48 p. 450.*
8. Imiona i nazwiska świadków i miejsce ich zamieszkania. *Ostapich Antoni i Anty*
osiedle i gm. Kostynne pow. Krasiechowski

Документ ч. 5.
(продовження)

9. Sposób ujawnienia wykroczenia (czy doniesienie opiera się na własnym spostrzeżeniu donoszącego, czy też na innych danych ewent. jakich?).

на поств. обвиняемого ст. пост.
Гогольска Яна отар обвиняемого
Гогольска Яна отар обвиняемого

10. Dowody rzeczowe.

11. Dane dodatkowe.

Jan Gogol

(Imię i nazwisko, kopie służbowy sporządzającego doniesienie)

U w a g a: W rubryce 11 umieszcza się dane o dotychczasowym zachowywaniu się sprawcy, zachowaniu się po spełnieniu wykroczenia, stosunku do pokrzywdzonego (najbliższy, bliski), czy i kto podzegał sprawcę czynu do popełnienia wykroczenia, wysokość szkody i t. p.

2115/37
14. III. 1937 r.

(pieczęć)

Nr

Dnia

Do

Starostwa Powiatowego

or. Hrabiego

(Podpis kierownika urzędu)

Starym Post. P. P.

Jan Karwan

st. - post.

(znaczenie władzy lub organu urzędowego)

Wierzbowa, dnia 13/12 1934 r.

- Chomik Gałczyński Gracjan
malonii, prawosławny konasty
1. Imię i nazwisko sprawcy czynu, imiona rodziców, wyznanie, stan rodzinny.
2. Wiek sprawcy czynu pełnoletniego, niepełnoletniego (art. 6 prawa o wyk.) — na podstawie oświadczenia, czy dokumentu.
3. Zawód.
4. Stosunki majątkowe z osobą utrzymywaną i t. p.).
5. Miejsce zamieszkania (adres).
6. Opis czynu w skróconym opisie (date, miejsce, rodzaj czynu i t. p.).
7. Naruszony przepis prawny.
8. Imiona i nazwiska świadków i miejsce ich zamieszkania.
12. morgowa gospodarka two
- Rabin 11/12 37 r. we wsi Hostynie gm. Niebłociszewo
- Od god. 18 do 20, obwiniony Chomik Gałczyński m. r. 2 k. unieszkodliwiał z Grabowca przeszedł z przemocą malonii Chomika Gałczyńskiego, gdzie k. unieszkodliwiał Dorotę odprawił na porządku bez sądu i bez pozwolenia stroszczył. Obecnych na przemocach nie było około 20 osób tj. puccinników k. prawosławnego Stechańskiego, a sympatyków b. k. Janusza Rostkowskiego
- ant. 25 Ust. o przemocach Rabin 11/12 37, dz. 48 p. 450
- Ostepienko Antoni wadytys
- Kam. we wsi Hostynie gm. Niebłociszewo

Документ ч. 6
(продовження)

9. Sposób ujawnienia wykroczenia (czy doniesienie opiera się na własnym spostrzeżeniu donoszącego, czy też na innych danych ewent. jakich?). *на подставі свідчення св. пост. Гогосяка Яна і свідчення ч. 14 св. пост. Голтуса Євстахія Антоновича*

10. Dowody rzeczowe.

11. Dane dodatkowe. *Обвиняемому Шкоцику Гаврилу було направлено і проведено бу. без результату. старості не знайшли промови, а у нього жене Шкоцик. направити до Голтуса Євстахія, не старості мало, іх обходити, а у нього жене Шкоцик.*

Яна Гогосяка св. пост.
(ім'я і назвисько, ступінь службовий споряджаючого допису)

U w a g a: W rubryce 11 umieszcza się dane o dotychczasowym zachowywaniu się sprawcy, zachowywał się po spełnieniu wykroczenia, stosunku do pokrzywdzonego (np. bliski, czy i kto podżegał sprawcę czynu do popełnienia wykroczenia, wysokość szkody i t. p.)

Зачекавши на відповідь, Шкоцик Гаврил не прийшов до старости, а у нього жене Шкоцик. направити до Голтуса Євстахія, не старості мало, іх обходити, а у нього жене Шкоцик.

Заступник Поліції Пашичів

Поліція (платіж)

№ 2114/37

Дня 14 грудня 1937

До Старосты Пашичів

и Кривбасович

СТАРОСТВО POWIATOWE Kierownika urzędu
Krubieszowski
Podano dnia 15 WRZ. 1937
№ 2895/KRUB

Репондент Пол. П. Г.
Яна Курман
сл. - poster.

Документ ч. 7

В цьому документі, фотокопії якого не публікуємо, комендант постерунку державної поліції в Грабівці — Ян Коханьські справив персональні дані о. Доротея Сироїда і вислав їх до Повітового староства в Грубешові. Документ цей зареєстрований в тому ж старостві дня 20 вересня 1937 року під числом 2923.

М. К.

Документ ч. 8

Posterunek Policji Państw.
Werbkowie, pow. Hrubieszów
Nr. 2534/37.
Ruch wyznaniowy unicki
w Hostynnem, sprawozdanie.

Werbkowie dn. 29 października 1937r.

Pen Starosta Powiatowy

w H r u b i e s z o w i e.

W wykonaniu zarządzenia z dnia 27 października 1937 roku Nr. L. 5/16 /37. zgłaszam, że ruch wyznaniowy unijny w Hostynnem nieosłabł nasile lecz w dalszym ciągu się rozwija w postaci obiegania się przez Chomikę Gabrięłę, syna Profire i Heleny z domu Chomików, ur. 22. III. 1885 roku, według metryki prawosławnej, właściciela 12 morgowego gospodarstwa i Romana Ujczę nęce, syna przylego i Tereszkiewii z Prociów, ur. 21. X. 1887 roku, prawosławny właściciel 5 morgowego gospodarstwa, stali mieszkańcy wsi Hostynne, gm. Werbkowice, tut. powiatu, by został im przydzielony na stałe ksiądz unicki.

W bieżącym miesiącu niebożeństw unickich w Hostynnem nie było i też wyznawcy tego ruchu niezwracali się do metropolity Szeptyckiego w Lwowie w sprawie utworzenia plecówki unijnej, natomiast z początkiem miesiąca września br. Chomik Gabrięła i Ujczę nęce Roman napisali podanie do księdza biskupa unickiego Czerneckiego w Łucku o przyczynienie się do utworzenia w Hostynnem plecówki unijnej, o czym zameldowałem piśmem z dnia 14. IX. br. Nr. 2113/37. Panu Staroście, przy czym wymieniałem, że odbyło się w dniu 11. IX. br. niebożeństwo unijne przy udziale ks. Sirolita Doroteusza z Jrebowa, które było ostatnie, ponieważ dotychczas niebożeństw takich nie było. Odpowiedź ks. biskupa Czerneckiego z Łucka, była następująca: Na podanie poinformować ubiegających się, by w tej sprawie wystąpili do księdza biskupa rzym-kat. Mariusza Sulmę w Lublinie i ten ich me odpowiednio w tej sprawie poinformować po uprzednim uzyskaniu od/przedstawiciela ~~stwierdzenia~~/nuncjusza papieskiego w Warszawie dyrektyw w tej sprawie, co też wyżej wymienieni napisali podanie zaopatrzone w 116 podpisów wysłali w dniu 20 października 1937 roku do ks. biskupa Sulmę w Lublinie. Nadmieniam, że podpisy w które zaopatrzone jest podanie zebrane zostały przez sympatyków tego ruchu całej parafii prawosławnej w Hostynnem, tj. na terenie w części gminy Werbkowice i części gminy Łododietyczne. Innych danych z dotychczasowych informacji nie stwierdzono z wyjątkiem, że w dniu 31 października 1937 roku me przytyć do Hostynnego ks. unicki Sirolit Doroteusz i me odbyć się niebożeństwo w domu Kornika Kotorowicza lub w domu Konstatego Kotorowicza a ze względu, że w tym dniu w Hostynnem parafii prawosławnej obchodzono przednią "Łuki", przeto ruch unicki pragnie podkreślić wobec prawosławnej parafii, swoją aktywną działalność. W związku z mającym się od być niebożeństwem unickim w Hostynnem, proszę o wydanie mi odpowiednich zarządzeń. Dodać, że podanie ostatnio wymienione do ks. biskupa Sulmę w Lublinie nie tylko wysłane pocztą a otrzymałem je na swoje ręce ks. Sirolit Doroteusz, który miał osobiście być w Lublinie w tej sprawie. Jednocześnie nadmieniam, że otrzymałem informację, że księża rzymsko-katolickie rzekomo między otrzymać zarządzenie władz kościelnych wyższych, by ruch unijny popierali co też wyrozumiałem osobiście w sposób bardzo ostrożny od miejscowego ks. Zenty z rozmowy, przeto informację w tej sprawie zasługuje na wiary. -Przedkładam do decyzji.-

Konst. Starosta Powiatowy P.P.

Konst. Starosta Powiatowy

STAROSTWO POWIATOWE Hrubieszowskie	
Pojmano dnia	30 PAZ. 1937
Nr	złącz.
	waga

Документ ч. 9

Posterunek Policji Państwowej
pow. Hrubieszowskiego
w Wierbkowicach
dnia 1 listopada 1937 roku

Pen Śterosta Powiatowy
Pen Komendant Powiatowy Policji

w H r u b i e s z o w i e .

№ 2534/37.

W odpowiedzi na powołanie się na paragraf 3

Odpowiedzi na N

Przedmiot: Ruch wyznaniowy, unicki
w Hostynie sprawozdanie.

W ślad tut. piśmie z dnia 29 października 1937 r. Nr. 2534/37. melduje, że w dniu 31 października 1937 r. we wsi Hostynie w domu Kotorowicz Kornika, syna Jakima i Anny z Bojerczuków, ur. we wrześniu 1875 r., przewoźawny, właściciel 9 morgowego gospodarstwa, stały mieszkaniec wsi Hostynie, gminy Wierbkowice, został odprawiony na bożeństwo przez księdza Siroita Kotorowicza z Jrebowca w którym wzięło udział około 100 osób. Biorąc udział w na bożeństwie gietylko z sympatii do ruchu unickiego, ale także i dla ciekawości. Na bożeństwo odprawione było w czasie od godziny 11-ej do godziny 14-ej. Zapytani nie którzy sympatycy ruchu unickiego, przez ciekawych z ludności wsi Hostynie nie wiedomości o zażeniu pogoni do ks. biskupa rzym-kat. Hieronima Sulmę w Lublinie w sprawie utworzenia placówki unickiej w Hostynie, co tęcza jak biskup Sulma przydzielił wem księdze rzymsko-katolickiego, odpowiedź brzmi: "tylko by nie księpe" sjęk będzie ksiądz rzymsko-katolicki tj. to samo co i unicki. Równocześnie z odprawianym na bożeństwem unickim, było opodół w cerkwi odprawione na bożeństwo prawosławne, gdyż odbył się odpust i mimo zgromadzonej ludności wrogich nastrojów do unitów lub odwrotu nie nie stwierdzono.

Pa odprawionym na bożeństwem ks. Siroit został zaproszony do domu Gabriela Chomika, gdzie przebywał na obiedzie do godziny 17-ej, poczem wrócił do domu do dyspozycji.

STAROSTWO Hrubieszowski	
Podano dnia	2 LIST. 1937
Nr	B. 5/16/37
	Waga

Komendant Posterunku P.P.
Karwan Jan st. post.

Документ ч. 10

STAROSTA POWIATOWY HRUBIESZOWSKI.

Mr. B. 5/16, 37/38.

Hrubieszów, dnia 15. stycznia 1938 r.

Ruch unijny wśród prawosławnych
w Hostynnem.

Do

Urzędu Wojewódzkiego
w Lublinie

Nawiązując do sprawozdania z 14/XII.1937r. i poprzednich donoszę, że ruch unijny w Hostynnem gminy Werbkowice w dalszym ciągu się rozwija i w początkach bieżącego miesiąca natężenie jego wzrosło.

W dniu 7, 8 i 9/I. br. odprawione zostały nabożeństwa unickie w domu Szurza Anny w Hostynnem przez ks. Syroida Doroteusza z Grabowca, oraz ks. nadmienii, że przybył do ks. Syroida jedynie w odwiedziny, nabożeństwo zaś odprawia jedynie na zaproszenie ks. wygłosił ponadto kazanie.

Każdorazowo na nabożeństwie było około 60-80 osób, wszyscy z Hostynnego. - Spokoju w tym czasie nie zakłócono, jednak w nocy na 11/I. br. czterej nieznani sprawcy, prawdopodobnie przeciwnicy ruchu unijnego w Hostynnem wybili szyby w dwóch oknach w domu Szurza Anny, tj. w miejscu gdzie odprawiano modły w obrządku unijnym.

Dochodzenia o przestępstwo z art. 263 K.K. organa policji nie wszczynały, gdyż dom Szurza Anny, w którym odprawiano modły nie ma charakteru mienia publicznego.

EKSPEDYTURA:	
Otrzymano d.	
Przeznaczono d.	
Porównano	referat
	całkowity
Wysłano dn.	18/1
Zatwierdza dn.	

STAROSTA POWIATOWY
[Signature]
St. Marek.

L: dz. B 5/3/38

Przedmiot: Prace kursowy z wokal

prostituce v Holycnem

Hrubieszów, dnia 1 stycznia 1938 r.

Painful

Многого не говорю
и Лилии

u krasa (d. B. 5/16/37) Pastori: je do poprednich spravodani
domeru ze v porovnanie slyenia r.b. pruzlyh
do Hostynneho gu. Wankowice 1) Chomik Andoni s. Gabrylla
i Kueni ut. 24/11. 1905r. ~~to~~ premanu slyu miankovec Hostyn-
neho crasoro julywajcej ze Lwowie 2) Pastor Andoni
s. Janna i Lunny ut. 7/11. 1905r. miankovec brown zefridicany
w redakcyi utwainistwego crasop'omku "Komet."

Nacionalistami shv. - praysitli oute 22 sofs. nesa, koturo
~~ya~~ shvairistich jale "Kish Brini", "Jushtingny Kadalog,
 Semlen Pelhuta" i "Kkvar" kotre kalporovatsi nizdly lu-
 "dnasich, susinich, "Koslynego.

W takim prowadzeniu normalnej
miankowanej Godynyego Gasto i Chomik miankowali
prawowymy by i epistim i postulatym richem
mianymy weteri Godyne paricke dalychczony stary.
i puchobali na przyjmowali wymanie zroko katal.

W ten botaniczny spór o przepisy, się do uchronienia samodzielną własność, gdzie tylko wymagal się stary przepisy, w których uchronienie państwa własności.

Sub. terem i udali se z porcelana do Loun
Zadarmo Průta jáh i Chomut opitici
Psalnic z porcelana - 7

Ostalo je i spaljeno, te do
vidni uništena u Holjuncu prijetili hoću za dva
takođe komunizirani, ma u Holjuncu - kućini, a ma-
morice Pro Olga, Pro Buloni, Chomile Jan - došli
as ne zadržano uselili su u njih, usyniti do zadržani
iniciativu su lei zadržali dyrektor kom pardi.

पृष्ठ

Ham. 11-385.

To Gama Komeendanda Priyadarshini
Col. Panikwaraj

W związku z meldunkiem z dnia 25/7-38, Nr. 450/38
prosi wydatkowanie istniejącej obserwacji osób karanych na

Документ ч. 11
(продовження)

діяльність комуністичну, білої приєднали до
річки уніфікації з Холмським. А також можливо і вселити
малі у азі щоб не приєднали до річки уніфікації вселити
директору компанії - вселити вселити вселити
~~і вселити вселити вселити вселити~~ вселити вселити
малі вселити.

Шллілі 1/38r.
w

EKSPEDYTURA:	
Otrzymano d.	
Przeplano d.	
Porównano cofnąć	
Wysłano d.	
Zatwierdzone dn.	

Posterunek Policji Państwowej

pow. Hrubieszowskiego

w Wierzbku

dnia 6 marca 1938r.

429/38.

Pań Sterosta Powiatowy

Pań Komendant Powiatowy

w Hrubieszowie.

W sprawie: ...

Odpowiadając na N.

Przedmiot: Buch uniijny w Hostyn-
nem, przewożenie.

Melduje, że we wsi Hostynne, gminy Wierzbkowiec, na-
tę ruch uniijny jakiś zeistnieć tu, duchowieństwo przewożące czy-
ni różne zbiegi w celu zlikwidowania tego ruchu. W miesiącu lutym
br. był wzywany do Konsystorium w Warszawie ks. pr. Kotorowicz Jan z
Babic, powiatu biłgorajskiego, których w/g. sprawdzonych informacji,
otrzymał zastrzeżenie, że jeżeli nie wpłynię na swoich krewnych, któ-
rzy znaleźli się w większości w ruchu uniijnym w Hostynnem, ponie-
są osobiste konsekwencje. Ponadto było naznaczonych do Hostynnego na m
miejsce ks. Stachowskiego Konstantego kilku innych księży, jak: Czer-
niczyński, tut. powiatu, ks. Marchewo z powiatu Chełmskiego i inni, zaś
ostatnio ksiądz z Cześnik, powiatu Tomaszów-lub., z których żaden nie
zgadza się na przeniesienie do Hostynnego. Ks. z Cześnik, Mikołaj Łus-
czuk zezwzględnie odmówił przyjęcia naznaczonego mu stanowiska w Hos-
tynnem, miał polecenie władz duchownych zbadać stan na miejscu,
który w dniu 27. II. rb. przybył i jako lekarz udzielił kilku osobom
porad lekarskich bezpłatnie i dnia następnego obchodził domy unitów
chcąc przez nawiązanie osobistego kontaktu z każdym sympatykiem ru-
chu unitkiego wywnuć właściwy kierunek. Według przeprowadzonych wy-
wiadów ustalonym zostało, że ks. Łuszczuk odjeżdżając do Cześnik, os-
wiedził, że do Hostynnego nigdy by się nie zgodził na przeniesie-
nie. W związku z pobytom w domach unitów ks. Łuszczuka w dniu 1 marca
br. przybyli dwaj księża unitacji, jak: ks. Sirolid Doroteusz z Grabowca
i ks. Jędrzejczyk z Horodka oraz z tym ostatnim przybył z Horodka diak
unitki Jan Mętnik. Wspomnieni księża odprawili modły poczem w domu
Gabryela Chomika zebrali się wraz z członkami tego ruchu w liczbie o-
około 30 osób, gdzie postanowiono, że każdej niedzieli będzie dojeżdża-
ł któryś kolwiek z w/w. księży tj. ten któremu ze względu na przejazd
będzie dogodniej, podczas błogosławieństwa z Horodka, koleją zaś w czasie suchej
drogi kołowej z Grabowca, tak by nie śmiać się odwarzyć i chodzić po
domach unitkich ks. sprawozdany o ponadto podczas omawiania tej akty-
wności postanowiono wysłać delegację w osobach Gabryela Chomika i
Romana Ojczyszczaka do ks. biskupa w Lublinie z prośbą o najrychlejsze
przydzielenie na stałe księży unitkiego do Hostynnego, gdyż jak po-
dano, wiele osób z gminy Mołodiatycze należących do tychże do par-
fi przewożących w Hostynnem niezwłocznie przystąpią do ruchu uni-
ijnego. Dnia 2 marca odiechali do swych miejscowości w/w. księża zaś w
Hostynnem pozostał przez trzy dni diak Mętnik Jan, który prowadził
śpiewy w domu Konstantego Kotorowicza, gdzie w dniu ostatnim tj. 3. III
br. stwierdzono poufnie, że brali udział w śpiewach: Proć Antoni, Olga
Proć, Maria Maruchecz córka Teodora, Chomik Jan syn Sergieusza, Bazyli
Ojczyszczak wszyscy kereni ze dziełańność komunistyczną ponadto i inne
młodzież wsi Hostynne w sile około 20 osób brała udział w śpiewach.
Okoliczności co do podejrzanych o należenie do Kompartii, w sposo-
bie zaangażowania do choru i brania udziału w uroczystościach uni-
ijnych nie udało się stwierdzić, czy uczynili to oni z ~~własnej~~ dyktaw
OK. KPZU, w dalszym ciągu trwają wywiady, gdyż wykluczenie zaniechanie
przez w/w. swoich pierwotnych zapętrzywał komunistycznych. W dniu 7 lub
8 marca 1938r. ma przybyć do Hostynnego w celu odprawienia modłów ks.
Sirolit z Grabowca. W miesiącu lutym br. modły były odpraw. 1 raz.
Przedkładem do dyspozycji.

Komendant Posterunku

Korwen Jan ss. post.

STAROSTWO POWIATOWE
Hrubieszowskie
7 MARZ. 1938
Podano dnia
załącz.
No waga

KOMENDA POWIATOWA
POLICJI PAŃSTWOWEJ

Hrubieszów, dnia 31.III.1938r.

W Hrubieszowie
855/38

Według rozdzielnika.

Ruch unijny w Hosytanem-
informacje.

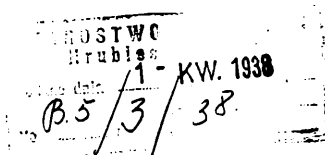
Melduję, że na adres Jana Chomika, s. Gabryela w Hosytanem,
gm. Werbkowice znanego z przekonań nacjonalistycznych ukraińskich
związanych z ruchem unijnym, został nadesłany list od ks.
który w ~~listach~~ liście tym zachęca do
wzmocnienia aktywności w ruchu unijnym.
Odpis treści listu przy niniejszym załączam.

Komendant Powiatowy

Ludwik Krajewski, pkom.

Rozdzielnik:

Urząd Sledczy w Lublinie,
P. Starosta Powiatowy w Hrubieszowie.

Odpis listu nadesłanego przez ks. do Jana Chomika
syna Gabryela w Hosytanem znanego z przekonań nacjonalistycznych ukraińskich.
Koperte koloru niebieskiego z napisem Wielmożny Pan Chomik Iwan syn G.
w Hosytanem, p. Werbkowice/wia Kowel-Zawada, Data stęple pocztowego Zółkiew
17.III.38.

Słowa Isusa Chrystala

Wyskokuwałem jemy Panu Diskuju Wam duże ze Waszi wieści
pro Waszi sprawi. Jak ucie w Wasz służby i Służba Boża, to dość Bog, szczo
Wasz Wasze dość szczo kreszcie pido. Służba Boża przyniesie Wam wiele Bożej
opieki i Bożego błogosławienia. A i Wasze radiś z przywodu tych pozwolen dia W
Wasz musit buti wielkie. To i uci Waszi susidi beczet, szczo Wasze sprawa po-
stupaje napiered. Co powinno duże pomogti poszireniju Waszój parochii.
Kob Wam Gospod dopomig jaknejkoresze distati szczo swogo swieszczennika!
Pokieszco molitisie pro te. Je w Bozi nadije, szczo sprawa naszoi Cerkwi na
Waszych obłastach bude meti szczo wiele polekazi. Polityczni widnosini
tek ukłedajutis, szczo Gospod ~~zamyka~~ ich wikorystaje dia swojjej sprawy.
Sterajtis pro rozumnu powegu te statocznid miż swoimi ludźmi, czy woni
wie należet do nas, ozi szczo ni. Szczob Wam nikoli nie mali niczego do zaki-
nienis. Budtie zawiedti tego pierekonienis, szczo wid Waszych poczatkiw zależyt
dole naszoi św. Cerkwi w Was. Je na Wasz wie diwłusis, jak na perzych chrystian
Wi nasettie ti smi trudi, żywetie w tych smych niebezpiekach, szczo czeres Was-
szu wtriweliet budo szczo szcziłwyi uwies narid. - Bog z nami, logo sprawa w
nasz pewno pobidit.

Posiżaju Wam beżeni kniżeczki te zinki. Na tal fotograf zipsów mami
dwa filmi wietti w Wasz pri wiklikuwani. Dieszczo wijeżet dobre, to Wam pie-
resyżaju. Zinki na wodeświati niebuli nastawieni dobre na ostrotu, to
nie wijeżti wiereżno. Budiamo musili kolis poprawiti. Spodijis, szczo do Wasz
można bude w postti prijecheti. W tij sprawi porozumijtisie pri nagodi s
Waszimi otcem i win naszej do nasz napieszat. Jakoś todi ukożitisie.
Z Kristinopols w trawni c.r. budie wielkie bogomilie do Gozewe. Zaliszacia
tam i z poworotom budie kosztuwać nie biles, jak 6 zok. Pogoworit pri na-
godi so swoim otcem, może dostais komu z Wasz dożucytisie.
Zdrowliu Wasz usich szczyre i błogosławliu Bożaju sim weich moliu. Zowkwa 16.
III.1938.

KOMENDA POWIATOWA
POLICJI PAŃSTWOWEJ
w Hrubieszowie

Hrubieszów, dnia 1.XII.1938r.

Według rozdzielnika.

3975/38
Działalność nacjonalistyczna-
ukraińska - informacje.

Uzyskałem poufne informacje, że na tutejszym terenie wśród ludności rusińskiej o zapatrywaniach nacjonalistyczno-ukraińskich krąży pogłoski, że w najbliższym czasie zostanie utworzona samodzielna Ukraina. Wersje te są różnego rodzaju: jedne z nich wskazują, że do utworzenia samodzielnej Ukrainy mają się przyłączyć Niemcy, inne zaś wskazują, że Rosja Sowiecka. Inne znowu wersje głoszą, że Ruś Zakarpacka w Czechosłowacji liczy 500 tys. ludności ukraińskiej i ma pełną autonomię, a w Polsce jest 7 milionów Ukraińców i w Rosji przeszło 30 milionów, wobec czego powinni wszyscy zgjednoczyć się przy pomocy Ligi Narodów i wywołać samodzielną Ukrainę. Z innych wersji wynika, że Ameryka obecnie ściąga oficerów ukraińskich i w razie wojny Japonia zobowiązuje się przewieźć na terytorium ukraińskie 500 tys. żołnierzy i oficerów ukraińskich. Należy wszystkim Ukraińcom powinni chodzić do cerkwi unickich, ponieważ jest tam używany język ukraiński i wobec tego będzie można prowadzić tam agitację w duchu nacjonalistyczno-ukraińskim.

Według takich wersji na terenie gm. Terbkowice, tutejsz. pow. podczas snosu ludności do głosowania do ośmiu ustawodawczych była prowadzona agitacja wśród ludności rusińskiej, aby podawali oni narodowość ukraińską i jeżeli będzie większy procent Ukraińców, to Państwo Polskie da im jakieś prawa, a przynajmniej szkołę ukraińską.

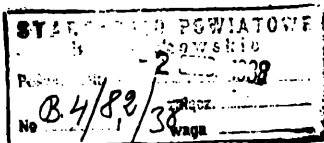
W związku z powyższym nastawiony został wywiad w kierunku zebrania danych i potwierdzenia tych wersji.

Rozdzielnik:

Urząd Sledczy w Lublinie
P. Starosta Pow. w Hrubieszowie.

Komendant Powiatowy

K. Kanturski, kom.

Документ ч. 17

URZĄD WOJEWÓDZKI LUBELSKI
Wydział Społeczno-Polityczny

P o u f n e

L.PPz.II.7/2

Do

Lublin, dnia 11 stycznia 1939 r.

Pana Starosty Powiatowego

Ruch unijny w Hostynnem.

w Hrubieszowie

Do L.B.5/38/38/39 z 3 V 38r.

Urząd Wojewódzki zawiadamia P.Starostę, że diecezjalne władze kościelne, uwzględniając stanowisko władzy państwowej, zajmuje nieprzychylnie stanowisko wobec działalności duch. Syroida i Dacyszyna w związku z czym jest projektowane usunięcie tych duchownych z dotychczasowych placówek.

Podając powyższe do poufnej wiadomości Pana Starosty, Urząd Woj. prosi o utrudnianie akcji Syroida w Hostynnem nie wyłączając zakazu odprawiania przez niego nabożeństw w domach prywatnych, które należy traktować jako zgromadzenia zagrażające spokojowi i porządkowi publicznemu.

Za Wojewodę

[Signature]
/Maj. J. Gzemański/
w/z Naczelnika Wydziału

CH.

[Handwritten signature]
1371

KOMENDA POWIATOWA

POLICJI PAŃSTWOWEJ
w Hrubieszowie

Hrubieszów, dnia 17.1.1939r.

70/39
Ruch unicki na terenie
powiatu - sprawozdanie.

Według rozdzielnika.

K. ślad za pismem nr 70/39 z dnia 13.1.br. melduję, że w dniu 9.br. we wsi Mostynne zostało odprawione nabożeństwo unickie w mieszkaniu Anny Szurma, które odprawił ks. unicki Siroid Doroteusz. Kazanie wygłosił po ukraińsku na temat religijny, dodał przy tym by ludność wytrwała w wierze do końca.

W dniu 13.br. do wsi Mostynne przybyła Komisja Sanitarno-Brzoziwożarowa z Terbkowio, która stwierdziła, że na strychu domu ~~xxx~~ Szurmy Anny /dom modlitwy unicki/ znajdują się nagromadzone materiały łatwopalne i posesja w stanie anty-sanitarnym, ponieważ przy wejściu znajduje się śmietnik i kupa obornika - uznając przeto dom ten nieodpowiedni i grożący bezpieczeństwu dla osób przybywających na nabożeństwa dom ten Komisja wymieniona opieczętowała wraz z przyrządami do modłów unickich. - Czynnności opieczętowania odbyły się bez przeszkód.

Tegoż dnia o godzinie 18,30 do Mostynnego przybył ks. Doroteusz Siroid, który dowiedziawszy się o opieczętowaniu /cerkwi/ domu modlitwy, zanozował wówczas u Chomika Gabryela i rano dnia następnego udał się do Terbkowio do ks. katolickiego Zenty /proboszcza w Terbkowicach/, gdzie wypożyczył potrzebne przedmioty do nabożeństwa, j. t. wino, świece i t. n. i odprawił nabożeństwo Kotorowicza Konstantego, na które przybyło około 40 osób. Kazanie ks. Siroid wygłosił po ukraińsku w czasie którego o opieczętowaniu domu nie wspomniał, a jedynie nawoływał wiernych do wytrwania, hartując tym sposobem ducha w swych zwolennikach. -

Po nabożeństwie ks. Siroid odjechał furmanką do Grabowca, którego odwiózł Józef Terebus z Mostynnego, który zanozował w Grabowcu, a następnie w dniu 15.br. z Terebusem na furmance pojechał do chorej kobiety w Dobromierzycach. -

Nadmieniam, że ks. Doroteusz Siroid z Mostynnego po świętach powrócił do Grabowca w dniu 8.1.br. o czym meldowałem w sprawozdaniu z dnia 13.1.br. nr. 70/39. -

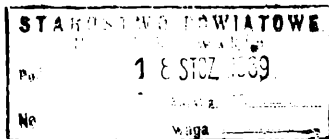
Na święto "Jordana" zapowiedziane jest również nabożeństwo unickie we wsi Mostynne i ~~xxx~~ w związku z tym prowadzi na jest usilna propaganda, by w uroczystości tej wzięło jak najwięcej ludzi udział. -

Otrzymują:

z/r.

Komendant Powiatowy P.P.
na urlopie.

Urząd Sledczy w Lublinie.
P. Starosta Pow. w Hrubieszowie.

STAROSTWO POWIATOWE HRUBIE SZOWSKIE.

Nr. B. 5/39.

Hrubieszów, dnia 18. stycznia 1939 r.

Do

Księdza Syrolda Dymitra-Dorotowsza

w

G r a b o w o u

Starostwo stwierdziło, że w poszczególnych miejscowościach tut. powiatu organizuje Ksiądz zgromadzenia publiczne w domach prywatnych. - Zgromadzenia miały miejsce w ostatnim czasie w dniach 9/I. br. w Wolicy Uchańskiej gm. Grabowiec, 14/I. br. w Hostynnem, i w dniu 15/I. br. w Dobromierzycach gm. Mołodiatycze w lokalu miejscowej spółdzielni. Na zebraniach tych wygłaszał Ksiądz przemówienia do zebranej ludności, przybyłej z różnych miejscowości na terenie powiatu. -

Starostwo stwierdza, że urządzone przez Księdza zgromadzenia nie mają charakteru religijnego, bowiem w miejscowościach, w których zgromadzenia się odbywają, niema wyznawców obrządku wschodnio-słowiańskiego.

W związku z powyższym, opierając się na art. 6 i 9 przepisów ustawy o zgromadzeniach z dnia 11. marca 1932 r. /Dz. U. R. P. Nr. 48 poz 450/ - Starostwo zakazuje urządzania zgromadzeń na terenie powiatu, ponieważ zgromadzenia te zagrażają spokojowi i porządkowi publicznemu. -

Od decyzji niniejszej przysługuje prawo odwołania się do Urzędu Wojewódzkiego w terminie 14 dni, licząc od dnia otrzymania decyzji za pośrednictwem Starostwa. -

Równocześnie zaznacza się, że niezastosowanie się do decyzji spowoduje do podążenie do odpowiedzialności karno-administracyjnej i ukaranie karą grzywny do 1000 zł. lub aresztu do 6-ciu tygodni a to zgodnie z postanowieniem art. 25 wyżej powołanego prawa.

STAROSTA POWIATOWY

h. 8/5
St. Hrub.

*decyzja obywateli
18/1. 1939 r.
ks. Dorotowicz
Syrold*

Того ж автора появились ще такі публікації:

Прот. М. Коржан — Українська Православна Церква і екуменічний рух

«...Ця стаття щодо своєї теми є одною з численних того роду статей. А що читачі звернули на неї увагу більшу, ніж на інші подібні статті, то це тільки тому, що стаття прот. Коржана відзначається культурним стилем (це рідкісне явище в церковно-релігійній полеміці серед українців) і що вона поміщена у світському журналі понадконфесійного типу...»

«Вісник», Вінніпег, 1-го лютого 1964, стор. 9.

«...Необхідно тут підкреслити велику актуальність порушеної автором теми... Виявляється отже, що українська сторона вважає своє самостійне існування і свою автокефалію однозначними з повною відірваністю від Вселенської Православної Церкви і Константинопольського патріархату. Тим часом, як це вияснює прот. Коржан, опираючись на відповідні документи церковного права, автокефалія не значить повна відірваність від Вселенської Церкви. Навпаки, кожна автокефалія мусить одержати згоду Матері-Церкви. Автокефалія значить самоуправа в межах Вселенської Церкви...»

«Українські вісті», Новий Ульм, ч. 12 від 22 березня 1964.

Прот. М. Коржан — Східні церкви

«З приємністю треба повітати це видання, яке своїм підходом і обрізкою матеріялу являється позитивним явищем у нашій літературі, що вийшла з-під пера українського православного духовника. Використана багата література, католицька й некатолицька, вказує на те, що автор задав собі доволі багато труду, щоби подати свої міркування об'єктивно та сперті на основі документів, а не тільки на почуваннях, як це багато інших робить».

«Світло», ч. 1 (505), Торонто, січень 1965.

«В брошурі подано відомості про Східні Православні Церкви (окрім української) та уніятські Церкви Сходу, а в тому й про українську. В деяких місцях написана з прокатолицького погляду».

«Рідна Церква», Карльсруге, ч. 60 жовтень-грудень 1964, стор. 20.

Прот. М. Коржан — *Панправославні конференції на Родосі*

«...Сердечне „Спаси-Біг“ за Вашу останню цінну працю п. н. „Панправославні конференції на Родосі“. Щиро вітаю Вас за неї, бо це цінний вклад у наш убогий екуменічний рух. Сперта на православну і католицьку літературу, Ваша праця вносить багато нового і цінного в історію Церкви...»

Рим, 25. 4. 1965.

о. І. Назарко, ЧСВВ

Замовляти:

Buchdruckerei u. Verlag „Logos“
8 München 19
Bothmerstr. 14
Bundesrepublik Deutschland

або в автора:

Very Rev. Michael Korzan
8 München 15
Mozartstr. 11
Bundesrepublik Deutschland

